

Трофимович Володимир Васильович,

*доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії ім.
проф. М. П. Ковальського Національного університету «Острозька
академія», м. Острог*

Трофимович Лілія Володимирівна,

*кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри гуманітарних
наук Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра
Сагайдачного, м. Львів*

РОСІЙСЬКА АГРЕСИВНА ПОЛІТИКА В ТЕОРЕТИЧНІЙ СПАДЩИНІ ЯРОСЛАВА СТЕЦЬКА

16 квітня 1946 року у Німеччині ОУН(б) провела перший Конгрес Антибільшовицького Блоку Народів (АБН). Від часу його проведення і аж до своєї смерті у 1986 році головою Центрального Комітету АБН був Ярослав Стецько, член Бюро Проводу ОУН, один із ідеологів і організаторів національно-визвольної боротьби українського народу. У своїх працях, виступах, зверненнях, інтерв'ю він, зокрема, охарактеризував російську агресивну політику [2, с. 9, 71].

Основну мету визвольних змагань народів, підкорених «російсько-більшовицьким імперіалізмом», Я. Стецько вбачав у розподілі «російської імперії всіх видів на суверенні, від нікого не залежні держави всіх народів на їхній етнографічній території з виправленням кривд, заподіяних упродовж історії наїзниками їх земель». Автор підкреслив, що з огляду на це, Антибільшовицький Блок Народів веде боротьбу не тільки з радянським союзом, а й будь-якою російською імперією, незважаючи на її устрій, а тому з ніякими «російсько-імперіалістичними чинниками» за жодних умов не піде на співпрацю. Про це він написав у статті «АБН і Панєвропа», що побачила світ на сторінках «Української трибуни» у Мюнхені у жовтні 1948 року [4, с. 165].

Викриваючи агресивну суть зовнішньої політики москви у післявоєнний період, доводячи, що вона вже готує агресію і що війна з нею є неминучою, лідер АБН закликав західні країни у прийдешньому двобої об'єднати свої зусилля з визвольною війною поневолених народів. «Це факт, що і кремлівська кліка і гноблені нею народи прагнуть війни, але з суттєвою різницею: кремль прагне шляхом війни поневолити решту ще вільного світу, а поневолені народи трактують війну, як одну з нагод скинути ярмо і скерувати свою зброю проти московських імперіалістів, – зауважив він у статті «Спільний фронт – запорука перемоги», опублікованій у суспільно-політичному місячнику ОУН(б) та науковому часописі «Визвольний шлях» у 1951 р. – Тому, розкриваючи тенденції російсько-більшовицьких імперіалістів, які шляхом спровокування третьої світової війни хочуть підбити світ, і засуджуючи їх злочинну роботу, треба йти назустріч тенденціям поневолених народів, щоб шляхом визвольної війни повалити твердиню всього зла сьогodнішньої епохи – російську імперію, що прибрала тепер вид більшовицької» [4, с. 302–303].

Очільник АБН дорікав демократичному Заходу, який, на його думку, у післявоєнний період не надав потрібної підтримки поневоленим народам у їх прагненні звільнитись від комуністичного ярма і пробував загравати із сср, шукати певні домовленості з ним. Я. Стецько звертав увагу на те, що тоталітарна система здатна адаптуватися до нових реалій і навіть тимчасово трансформуватись, однак при цьому і надалі буде функціонувати як тюрма поневолених народів [3; 6, с. 84]. Роком пізніше у «Визвольному шляху» з'явилась його стаття «Чи можлива перемога над росією без світової війни?». Вона починається твердженням про те, що більшим ворогом західних держав, ніж більшовицька ідеологія та політика, був їхній страх перед росією. «Цей страх паралізує волю, цей страх диктує шукання компромісів, він, нарешті, внеможливає всякі серйозні протизаходи, які були б спроможні здержати й елімінувати російську агресію... Цей страх підсилюють п'яті колонії, що невтомно ширять чутки про непереможну збройну силу сср, про його потужний господарський потенціал, про сфанатизовану безчисленну масу... Цю небезпечну

легенду скріплюють також і самі більшовики, що сучестією своєї сили паралізували волю Заходу...» [4, с. 344].

На думку Я. Стецька, західні країни вже усвідомили загрозу сср, але ще не дозріли до розуміння дати йому гідну відсіч. Більше того, деякі з них не виключали, що прихильним ставленням до нього вони «укоськають» кремль, а тому боялися «дразнити» останнього рішучими діями, аби не провокувати на агресивні дії. Голова АБН вважав, що потрібно зосередитися на тому, аби західна спільнота усвідомила, що є всі шанси на перемогу, якщо демократичні держави здійснюватимуть правильну політику стосовно підкорених росією народів. Лише в союзі з останніми перші будуть непереможними. Саме в цьому він бачив гарантію успішної боротьби з сср [4, с. 344–345].

У 1953 р. у вміщеній у «Визвольному шляху» статті «Захід, росія і українська визвольна справа» Я. Стецько знову закидає Заходу, що той до цього часу не спромігся чітко визначити свого противника, вбачаючи в ньому тільки «інтернаціональний комунізм з осідком у москві» та майже не помічаючи хитро замаскований «російський імперіалізм». Він був переконаний, що це є істотною слабкістю західних держав, оскільки так само як національно-визвольна війна повинна недвозначно бачити конкретного ворога, так і зовнішня війна має готуватися до чіткого визначеного останнього. У разі неправильного окреслення ворога неминуче наступить поразка, бо той, замаскувавши свої дійсні наміри, у зручний момент скористається дезорієнтацією протидіючої сторони [4, с. 505].

Крім того, для нього є «незаперечною аксіомою, що носієм поневолення є російські імперіалісти і російський народ» [4, с. 510].

У руслі нашої теми значний інтерес становить стаття Ярослава Стецька «Великий обман. Хто головний ворог?», надрукована в 11-й книзі «Визвольного шляху» у 1966 р. У ній викладена узагальнена характеристика росії, як імперської держави, що протягом усього існування становила і буде становити небезпеку для народів світу: «росія духовно, культурно, світоглядом і соціально однаково чужий світ як для народів білої раси, так і для народів жовтої, чорної та

інших рас. Месіанізм, імперіалізм і агресивність росії завжди були, є і будуть найбільшою загрозою для вільного людства» [5, с. 392].

Ретроспективно оцінюючи минулий історичний досвід, який переконливо доводить, що до тих пір, доки на планеті залишатиметься імперська росія, доти народам Європи й Азії не буде спокою, керівник АБН робить наступний висновок: «Російська загроза є універсальна, тому до боротьби проти неї мусить вступити весь світ» [4, с. 303].

Переконливо викладена в теоретичній спадщині очільника АБН проблема російсько-українських відносин, яка в сучасних умовах набуває особливого звучання: «Ми не є проти московської держави, але ми є проти всякої московської імперії, тюрми України та інших націй, загрози світового миру і свободи, – писав він. – Ми не є проти московського народу, ані не пропагуємо народовбивства по відношенні до нього, хоч яких страхіть ми зазнали з його боку, але ми є проти московських загарбань, які він підтримував та був їх носієм і захисником. Ми боремося проти московського народу настільки, наскільки він стає знаряддям, свідомим чи несвідомим, завоювань, грабіжництва, терору і тиранії своєї провідної верстви. Якщо московський народ задовольниться своєю державою в своїх етнографічних межах і залишить нас у спокої, ми не матимемо претензій до нього. Проте ж як довго він поневолюватиме наші землі і наш нарід, український і московський народи є ворогами. Цієї правди приховати не можна» [5, с. 322].

Із позицій сьогодення дня вражає й інша його пророча думка-застереження, висловлена ще у 1952 р.: «Лише відкрита непокора може врятувати нас від рабства. Необхідно пам'ятати, що ми не одержимо допомогу від Заходу доти, поки не доведемо, що ми самі достатньо сильні» [Цит. за: 3].

Вбачаючи в Україні ініціатора й організатора спільного фронту поневолених росією народів, Я. Стецько був твердо переконаний, що розпад останньої на незалежні держави шляхом національно-визвольних революцій не за горами [1, с. 8].

В умовах повномасштабної російсько-української війни теоретична спадщина та практична діяльність Я. Стецька, зокрема, як

Голови ЦК АБН, дозволила, на думку сучасного дослідника О. Скрипника, з дещо інших позицій охарактеризувати імперську політику росії протягом усього її існування в різних державних формах, глибше усвідомити незмінну агресивну сутність позиції її керманичів, реакцію на неї західних держав у різні періоди, віддати належне авторитетним представникам українського національно-визвольного руху, які докладали величезних зусиль для об'єднання поневолених народів у боротьбі з російським імперіалізмом і шовінізмом, попереджували світову спільноту про необхідність бути пильною, монолітною і не плекати жодних ілюзій щодо справжніх московських можновладців [3].

Література

1. Антибольшевицький Блок Народів: збірка документів і статей. 1956–1966 рр. Т. 2. Видання Організації Українських Націоналістів, 1979. 463 с.
2. Баган О. Ідея і чин Ярослава Стецька. Публіцистичний нарис. Вінниця, 2008. 164 с.
3. Скрипник О. Антибільшовицький Блок Народів. Нове прочитання. Історична правда. 4 липня 2022 р. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2022/07/4/161513/>.
4. Стецько Я. Твори. Т. 1: Українська визвольна концепція. Видання Організації українських націоналістів, 1987. 528 с.
5. Стецько Я. Твори. Т. 2: Українська визвольна концепція. Видання Організації українських націоналістів, 1991. 467 с.
6. Трофимович В. Українська визвольна концепція в теоретичній спадщині голови Антибільшовицького Блоку Народів Ярослава Стецька (1946–1960-ті). *«Воля народам, воля людині!»: від Конференції поневолених народів до Антибільшовицького та Антиімперського блоку: дослідження і документи: колективна монографія*. Острог, 2024. С. 77–89.